فصل ۹ تحولات بازار کار و نیروی انسانی

در سال ۱۳۹۹، در پی شیوع گسترده بیماری کرونا در کشور و اجرای پروتکل‌های بهداشتی برای مقابله با این بیماری، برخی از کسب و کارها به ویژه در بخش‌های خدماتی تعطیل گردید و در بسیاری از کسب و کارها سطح فعالیت کاهش یافت؛ این وقایع منجر به خروج بخش زیادی از جمعیت فعال از بازار کار و کاهش قابل توجه نرخ مشارکت اقتصادی در مقایسه با سال ۱۳۹۸ گردید. در این دوره، اقدامات بانک مرکزی و نظام بانکی برای مقابله با آثار منفی اقتصادی بیماری کرونا در قالب طراحی یا اجرای بسته‌های اقتصادی ارائه شده از سوی ستاد ملی مقابله با کرونا، با پیگیری دو هدف محوری کمک به جبران قدرت خرید خانوارها و حفظ اشتغال واحدهای آسیب‌دیده از شیوع بیماری کرونا عملیاتی گردید.

۹-۱- جمعیت و نیروی انسانی

براساس برآورد مرکز آمار ایران، جمعیت کشور در سال ۱۳۹۹ با ۰/۸ درصد افزایش در مقایسه با سال قبل از آن به ۸۳/۴ میلیون نفر رسید. در این سال، جمعیت شهری با ۱/۴ درصد افزایش به ۶۳/۱ میلیون نفر و جمعیت روستایی با ۰/۸ درصد کاهش به ۲۰/۴ میلیون نفر رسید. به این ترتیب، ضریب شهرنشینی در سال مذکور با ۰/۴ واحد درصد افزایش نسبت به سال ۱۳۹۸ به ۷۵/۶ درصد رسید. در سال مذکور، نسبت جنسی جمعیت که تعداد مردان به ازای هر یکصد نفر جمعیت زن را نشان می‌دهد برابر ۱۰۲/۲ بود.

براساس آخرین برآوردهای مرکز آمار ایران، در سال ۱۳۹۹ تعداد کل خانوارها به ۲۶/۰ میلیون خانوار رسید که در مقایسه با سال ۱۳۹۸ حدود ۱/۶ درصد رشد نشان می‌دهد. از این تعداد، ۱۹/۹ میلیون خانوار در مناطق شهری و ۶/۰ میلیون خانوار در مناطق روستایی ساکن بودند. در سال مورد بررسی، تعداد خانوارها در مناطق شهری ۲/۲ درصد در مقایسه با سال قبل از آن افزایش و تعداد خانوارها در مناطق روستایی ۰/۳ درصد کاهش داشت. بررسی تعداد خانوار برحسب مناطق شهری و روستایی استان‌های کشور نشان می‌دهد بیشترین رشد تعداد خانوار در مناطق شهری به استان‌های سیستان و بلوچستان، بوشهر و هرمزگان به ترتیب به میزان ۴/۵، ۴/۴ و ۳/۸ درصد و بیشترین کاهش در مناطق روستایی به استان‌های کرمانشاه، خوزستان و البرز به ترتیب به میزان ۳/۲، ۲/۱ و ۱/۶ درصد اختصاص داشت. تعداد خانوارها در مناطق شهری استان تهران در سال ۱۳۹۹ نسبت به سال قبل از آن معادل ۱/۷ درصد افزایش و تعداد خانوارهای روستایی آن به میزان ۱/۳ درصد کاهش داشت.

براساس آمار سازمان ثبت احوال کشور، تعداد موالید در سال ۱۳۹۹ معادل ۱۱۱۴/۱ هزار نفر بود که در مقایسه با سال ۱۳۹۸ حدود ۶/۹ درصد کاهش داشت. با توجه به تعداد وفات ثبت شده به میزان ۵۱۱/۹ هزار نفر، در این سال ۶۰۲/۲ هزار نفر به جمعیت کشور (بدون در نظر گرفتن میزان مهاجرت) اضافه شد. نسبت جنسی (مردان به زنان) حاصل از ثبت رویداد وفات در سال ۱۳۹۹ برابر با ۱۲۹/۸ می‌باشد که در مقایسه با نسبت سال قبل از آن (۱۳۰/۸)، کاهش نشان می‌دهد. در این سال، تعداد

وفات ثبت شده متاثر از شیوع همه‌گیری کرونا در مقایسه با سال ۱۳۹۸ معادل ۲۹/۵ درصد افزایش یافت.

(هزار نفر) **جدول ۹-۱- آمارهای حیاتی جمعیت**

	سال			درصد تغییر	
	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۹
تعداد موالید ثبت شده	۱۳۶۶/۵	۱۱۹۶/۱	۱۱۱۴/۱	-۱۲/۵	-۶/۹
تعداد وفات ثبت شده	۳۷۷/۲	۳۹۵/۳	۵۱۱/۹	۴/۸	۲۹/۵

ماخذ: سازمان ثبت احوال کشور

۹-۲- بازار کار

بازار کار همانند هر بازار دیگری در اقتصاد از دو سمت عرضه و تقاضا تشکیل شده است. مهم‌ترین شاخص‌های بازار کار در سمت عرضه، جمعیت فعال و نرخ مشارکت و در سمت تقاضا، ظرفیت اشتغال ایجاد شده از سوی بخش‌های مختلف اقتصادی کشور است و جمعیت بیکار و نرخ بیکاری حاصل برآیند دو سمت عرضه و تقاضای بازار می‌باشد. بازار کار از سمت عرضه تحت‌تاثیر ساختار جمعیتی به‌ویژه جمعیت بالای ۱۵ سال و عوامل اقتصادی بوده و از سمت تقاضا غالبا متاثر از شرایط حاکم بر فضای اقتصادی است. بنابراین، تصمیمات اتخاذ شده توسط نیروی کار (به‌عنوان عرضه‌کننده) و بنگاه‌ها (به‌عنوان تقاضاکننده) تحولات بازار کار را رقم می‌زند. در خصوص عوامل موثر بر عرضه نیروی کار می‌توان به مواردی همچون تصمیم در مورد ورود به بازار کار، دوره‌های آموزشی و مهارتی طی شده، نحوه جستجوی شغلی و سطح دستمزد مورد انتظار اشاره کرد. تقاضای بنگاه‌های اقتصادی در بازار کار نیز غالبا تحت‌تاثیر نوع فعالیت بنگاه، سطح دستمزدها، نوع قراردادها و ساعات کاری مورد نیاز بنگاه قرار دارد. علاوه بر موارد مذکور، تغییر و تحولات اجتماعی و فرهنگی جوامع نیز بر تحولات بازار کار موثر است. در سال ۱۳۹۹، بازار کار کشور تحت‌تاثیر آثار منفی ناشی از همه‌گیری ویروس کرونا قرار گرفت و شرایط مناسبی را سپری نکرد. البته تاثیر این همه‌گیری بر گروه‌های مختلف شغلی یکسان نبود؛ در برخی مشاغل مانند عرضه پوشاک و کفش، هتل و رستوران، آژانس‌های مسافرتی داخلی و خارجی، حمل و نقل، خدمات آموزشی و ...، سطح فروش و میزان اشتغال کاهش یافت و در مقابل در گروهی از فعالیت‌ها مانند کسب و کارهای برخط، شرکت‌های خدمات پرداخت الکترونیک، مراکز بهداشتی و درمانی، تولیدکنندگان مواد بهداشتی و ضدعفونی‌کننده و فروشگاه‌های بزرگ زنجیره‌ای سطح اشتغال و میزان فروش افزایش یافت.

۹-۲-۱- عرضه نیروی کار

عرضه نیروی کار متاثر از تحولات جمعیت کل کشور به خصوص جمعیت بالای ۱۵ سال است. جمعیت ۱۵ساله و بیشتر در سال ۱۳۹۹ در مقایسه با سال قبل از آن با ۱/۲ درصد افزایش به ۶۲/۴ میلیون نفر رسید.

در سال ۱۳۹۹، جمعیت فعال کشور متاثر از شیوع گسترده ویروس کرونا با ۵/۳ درصد کاهش (کاهش ۱/۴ میلیون نفر) در مقایسه با سال قبل از آن به حدود ۲۵/۷ میلیون نفر رسید. در سال مورد بررسی، جمعیت فعال مردان با ۲/۴ درصد کاهش (کاهش ۵۲۷/۲ هزار نفر) نسبت به سال قبل از آن رقم ۲۱/۴ میلیون نفر و جمعیت فعال زنان با ۱۷/۲ درصد کاهش (کاهش ۹۰۲/۸ هزار نفر) رقم ۴/۳ میلیون نفر را ثبت کرد. در این سال، توزیع منطقه‌ای جمعیت فعال نشان می‌دهد ۱۹/۳ میلیون نفر در مناطق شهری و ۶/۵ میلیون نفر در مناطق روستایی در بازار کار حضور داشتند.

در سال ۱۳۹۹، نرخ مشارکت با ۲/۸ واحد درصد کاهش نسبت به سال قبل از آن به ۴۱/۳ درصد رسید. کاهش ۵/۳ درصدی جمعیت فعال در کنار افزایش ۱/۲ درصدی جمعیت در سن کار نسبت به سال ۱۳۹۸ منجر به کاهش نرخ مشارکت در این سال شد. نرخ مشارکت در مناطق شهری و روستایی به ترتیب با ۲/۶ و ۳/۱ واحد درصد کاهش نسبت به سال ۱۳۹۸ به ۴۰/۴ و ۴۴/۲ درصد رسید.

بررسی نرخ مشارکت اقتصادی به تفکیک جنسیت در سال ۱۳۹۹ نشان می‌دهد نرخ مشارکت مردان به ۶۸/۷ درصد و نرخ مشارکت زنان به ۱۳/۹ درصد رسید که در مقایسه با ارقام مشابه سال ۱۳۹۸ به ترتیب ۲/۴ و ۳/۱ واحد درصد کاهش داشت.

بخش مهمی از جمعیت حاضر در بازار کار را فارغ‌التحصیلان دانشگاهی تشکیل می‌دهند. در سال ۱۳۹۹، براساس گزارش مرکز آمار ایران از نتایج آمارگیری نیروی کار، در مجموع ۱۳/۷ میلیون نفر از جمعیت کشور، فارغ‌التحصیل یا در حال تحصیل در دوره‌های عالی بودند؛ از این تعداد ۷/۲ میلیون نفر فعال و ۶/۵ میلیون نفر غیرفعال بودند. به عبارت دیگر، نرخ مشارکت در جمعیت تحصیل‌کرده ۵۲/۷ درصد بود که در مقایسه با رقم سال ۱۳۹۸ (۵۷/۰ درصد) کاهش نشان می‌دهد.

(هزار نفر- درصد)

جدول ۹-۲- تحول جمعیت و بازار کار

	سال			درصد تغییر(۱)	
	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۹
جمعیت ۱۵ سال و بیشتر	**۶۱۰۰۱**	**۶۱۶۶۶**	**۶۲۳۷۶**	**۱/۱**	**۱/۲**
جمعیت فعال	۲۷۱۴۲	۲۷۱۶۷	۲۵۷۳۷	۰/۱	-۵/۳
جمعیت شاغل	۲۳۸۴۴	۲۴۲۷۴	۲۳۲۶۳	۱/۸	-۴/۲
جمعیت بیکار	۳۲۹۸	۲۸۹۴	۲۴۷۴	-۱۲/۳	-۱۴/۵
نرخ مشارکت	**۴۴/۵**	**۴۴/۱**	**۴۱/۳**	**-۰/۴**	**-۲/۸**
نرخ بیکاری	**۱۲/۲**	**۱۰/۷**	**۹/۶**	**-۱/۵**	**-۱/۱**
مناطق شهری	۱۳/۶	۱۱/۸	۱۰/۴	-۱/۸	-۱/۴
مناطق روستایی	۸/۰	۷/۳	۷/۲	-۰/۷	-۰/۱
مردان	۱۰/۵	۹/۰	۸/۴	-۱/۵	-۰/۶
زنان	۱۹/۰	۱۷/۵	۱۵/۶	-۱/۵	-۱/۹
جوانان ۱۵-۲۴ساله	۲۷/۷	۲۶/۰	۲۳/۷	-۱/۷	-۲/۳
شهری	۳۱/۶	۲۹/۱	۲۶/۰	-۲/۵	-۳/۱
روستایی	۱۸/۹	۱۹/۱	۱۸/۴	۰/۲	-۰/۷
گروه سنی ۱۸-۳۵ساله	۱۹/۶	۱۷/۹	۱۶/۷	-۱/۷	-۱/۲
شهری	۲۱/۵	۱۹/۶	۱۷/۹	-۱/۹	-۱/۷
روستایی	۱۳/۸	۱۲/۹	۱۲/۹	-۰/۹	۰/۰

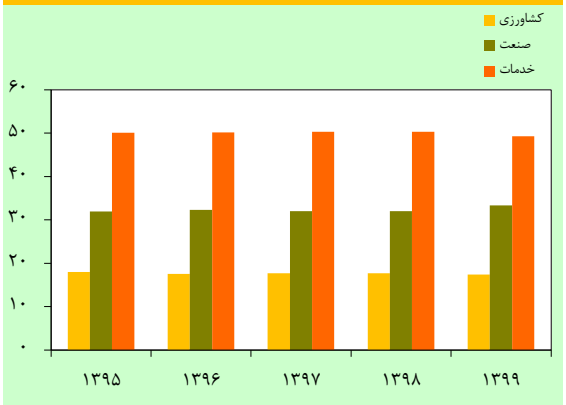
ماخذ: مرکز آمار ایران

۱- تغییرات نرخ‌های بیکاری و مشارکت برحسب واحد درصد می‌باشند.

۹-۲-۲- تقاضای نیروی کار

در سال ۱۳۹۹، آمار تعداد شاغلان در بخش‌های مختلف اقتصادی شامل خدمات، صنعت و کشاورزی نشان می‌دهد که در مجموع ۲۳/۳ میلیون نفر مشغول به کار بودند که در مقایسه با تعداد شاغلان در سال ۱۳۹۸، نشان‌دهنده کاهش حدود ۱/۰ میلیون شغل (معادل ۴/۲ درصد) است. بخش خدمات بیشترین آسیب را از شیوع بیماری کرونا تجربه کرد؛ به طوری‌که میزان اشتغال در این بخش با کاهش ۷۴۳/۳ هزار نفری روبه‌رو شد. اشتغال در بخش‌های کشاورزی و صنعت نیز در این دوره به ترتیب به میزان ۲۴۹/۷ و ۱۷/۵ هزار نفر کاهش یافت[۱]. توزیع اشتغال به تفکیک بخش‌های اقتصادی نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۹، بخش‌های خدمات، صنعت و کشاورزی به ترتیب ۴۹/۳، ۳۳/۳ و ۱۷/۴ درصد از اشتغال کشور را به خود اختصاص دادند که در مقایسه با سال ۱۳۹۸ سهم بخش‌های خدمات و کشاورزی از اشتغال کشور کاهش و سهم بخش صنعت افزایش یافت.

نمودار ۹- ۱- سهم اشتغال بخش‌های مختلف اقتصادی(درصد)



۱- اختلاف سرجمع شغل‌های از دست رفته در بخش‌های اقتصادی و کل تغییرات اشتغال ناشی از شغل‌های ازدست‌رفته، در بخش فعالیت‌های نامشخص می‌باشد.

بررسی تغییرات اشتغال برحسب جنسیت نشان می‌دهد در سال ۱۳۹۹، موجودی اشتغال زنان و مردان در مقایسه با سال قبل از آن به ترتیب ۶۶۲/۹ و ۳۴۷/۶ هزار نفر کاهش یافت که آسیب‌پذیری بیشتر اشتغال زنان در مقایسه با مردان را در تحولات منفی بازار کار کشور نشان می‌دهد. بدین ترتیب، سهم اشتغال زنان از کل اشتغال کشور از ۱۷/۸ درصد در سال ۱۳۹۸ به ۱۵/۷ درصد در سال ۱۳۹۹ کاهش یافت.

بررسی اشتغال از دست‌رفته برحسب مناطق جغرافیایی در سال ۱۳۹۹ نشان می‌دهد، تعداد شاغلان در مناطق شهری به میزان ۵۷۰/۲ هزار نفر (معادل ۳/۲ درصد) کاهش یافته و در مناطق روستایی با کاهش ۴۴۰/۲ هزار نفری (معادل ۶/۸ درصد) روبه‌رو بوده است. بیشترین کاهش تعداد شاغلان در مناطق شهری در بخش خدمات به میزان ۵۴۶/۹ هزار شغل و در مناطق روستایی در بخش کشاورزی به میزان ۲۵۲/۹ هزار شغل بوده است.

۹-۲-۳- بیکاری

در سال ۱۳۹۹، جمعیت بیکار به رقم ۲/۵ میلیون نفر رسید که در مقایسه با سال قبل از آن ۱۴/۵ درصد (معادل ۴۱۹/۵ هزار نفر) کاهش نشان می‌دهد. بر همین اساس، نرخ بیکاری نیز با ۱/۱ واحد درصد کاهش نسبت به سال قبل از آن به ۹/۶ درصد رسید. در این سال، نرخ بیکاری مردان با ۰/۶ واحد درصد کاهش به ۸/۴ درصد و نرخ بیکاری زنان با ۱/۹ واحد درصد کاهش به ۱۵/۶ درصد رسید.

بررسی نرخ بیکاری برحسب مناطق جغرافیایی در سال ۱۳۹۹ نشان می‌دهد که نرخ بیکاری در مناطق شهری ۱۰/۴ درصد و در مناطق روستایی ۷/۲ درصد بود که در مقایسه با ارقام سال ۱۳۹۸ به ترتیب ۱/۴ و ۰/۱ واحد درصد کاهش نشان می‌دهد. خشکسالی و کاهش سطح منابع آبی تجدیدناپذیر در دشت‌های کشور، مهمترین عامل مهاجرت کارجویان روستایی به مناطق شهری بوده و این موضوع از دلایل بالاتر بودن نرخ بیکاری شهری نسبت به روستایی به شمار می‌رود.

در سال ۱۳۹۹، نرخ بیکاری جوانان در گروه سنی ۲۴-۱۵ ساله در مقایسه با سال ۱۳۹۸ با ۲/۳ واحد درصد کاهش به ۲۳/۷ درصد رسید. نرخ بیکاری گروه سنی ۳۵-۱۸ ساله نیز با کاهش ۱/۲ واحد درصدی همراه بود و به ۱۶/۷ درصد رسید. در این سال نرخ بیکاری جوانان ۲۴-۱۵ ساله در مناطق شهری با ۳/۱ واحد درصد کاهش به ۲۶/۰ درصد رسید؛ در مناطق روستایی نیز این نرخ با ۰/۷ واحد درصد کاهش رقم ۱۸/۴ درصد را ثبت نمود. در گروه سنی ۱۸-۳۵ ساله، نرخ بیکاری در مناطق شهری با ۱/۷ واحد درصد کاهش به ۱۷/۹ درصد رسید و در مناطق روستایی بدون تغییر نسبت به سال ۱۳۹۸، رقم ۱۲/۹ درصد را ثبت نمود.

توزیع نرخ بیکاری برحسب استان‌های کشور در سال ۱۳۹۹ نشان می‌دهد استان‌های چهارمحال و بختیاری، لرستان و کرمانشاه به ترتیب با ۱۵/۲، ۱۵/۲ و ۱۴/۹ درصد بالاترین نرخ بیکاری و استان‌های خراسان جنوبی و خراسان رضوی با ۶/۲ درصد، پایین‌ترین نرخ بیکاری را داشته‌اند. بر این اساس، تفاوت بین بیشترین و کمترین نرخ بیکاری در استان‌های کشور در سال ۱۳۹۹ معادل ۹/۰ واحد درصد بود که نشان‌دهنده تفاوت قابل ملاحظه وضعیت بیکاری در بین استان‌های کشور است. توجه به ویژگی‌های منطقه‌ای و مباحث آمایش سرزمین در تدوین سیاست‌های اشتغال‌زایی اهمیت ویژه‌ای دارد. مقایسه نرخ بیکاری استان‌های کشور در سال ۱۳۹۹ با سال قبل از آن نشان می‌دهد که در ۲۶ استان از ۳۱ استان کشور نرخ بیکاری کاهش و در ۵ استان افزایش داشته است.

۹-۲-۴- تسهیلات اعطا شده برای ایجاد اشتغال

بانک مرکزی هر ساله از منابع قرض‌الحسنه بانک‌ها مبالغی را برای طرح‌های خوداشتغالی و مشاغل خانگی اختصاص می‌دهد. در سال ۱۳۹۹، مبلغ ۵۴/۴ هزار میلیارد ریال تسهیلات اشتغال‌زایی از منابع قرض‌الحسنه بانک‌های دولتی، خصوصی و موسسات اعتباری پرداخت شد که از این رقم در قالب تبصره ۱۶ قانون بودجه

سال ۱۳۹۹ کل کشور، ۵۲/۵ هزار میلیارد ریال برای اشتغال مددجویان سازمان بهزیستی، کمیته امداد امام خمینی (ره)، بنیاد برکت ستاد اجرایی فرمان حضرت امام (ره) و اشتغال ایثارگران و همچنین، ۱/۹ هزار میلیارد ریال برای مشاغل خانگی در قالب قانون ساماندهی و حمایت از مشاغل خانگی از منابع قرض‌الحسنه بانک‌ها پرداخت شد. بر اساس قانون بودجه سال ۱۳۹۹، میزان اعتبارات در نظر گرفته شده برای موارد مذکور ۸۲ هزار میلیارد ریال بود که بدین ترتیب، تسهیلات پرداختی عملکرد ۶۶/۳ درصدی را نشان می‌دهد که در مقایسه با رقم سال ۱۳۹۸ (۴۴/۵ درصد) افزایش داشته است.

علاوه بر این، بررسی آمار گرفته شده از سامانه الکترونیکی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی (کارا) در خصوص عملکرد برنامه‌های «اشتغال فراگیر»[۱] و «اشتغال روستایی و عشایری»[۲] که اجرای آنها از سال ۱۳۹۶ شروع شده و در سال ۱۳۹۹ نیز تداوم داشت، به ترتیب نشان‌دهنده پرداخت ۲۳/۰ و ۱۲۴/۳ هزار میلیارد ریال تسهیلات تا اواخر سال ۱۳۹۹ توسط بانک‌های عامل منتخب می‌باشد که به ترتیب ۴۱/۴ و ۲۶۴/۴ هزار شغل جدید از محل اعطای این تسهیلات ایجاد شده است.

۹-۲-۵- عملکرد صندوق بیمه بیکاری

تعداد مقرری‌بگیران بیمه بیکاری در سال ۱۳۹۹ در مقایسه با سال ۱۳۹۸ با ۵/۳ درصد کاهش به ۲۱۴/۰ هزار نفر رسید. این تعداد با توجه به جمعیت بیکار کشور (حدود ۲۴۷۴/۱ هزار نفر در سال ۱۳۹۹)، سهم اندکی از کل بیکاران را تشکیل می‌دهد. تعداد بیمه‌شدگانی که طی سال ۱۳۹۹ به جمع مشمولان صندوق بیمه بیکاری اضافه شدند، ۲۰۲/۰ هزار نفر بود. بنابراین، تعداد بیمه‌شدگانی که طی سال ۱۳۹۹ از مقرری بیمه بیکاری استفاده کردند به ۴۲۷/۹ هزار نفر رسید[۳].

(هزار نفر) **جدول ۹-۳- عملکرد صندوق بیمه بیکاری**

	سال		درصد تغییر
	۱۳۹۸	۱۳۹۹	
تعداد مقرری‌بگیران	۲۲۵/۹	۲۱۴/۰	-۵/۳
تعداد برقراری مقرری	۲۱۵/۸	۲۰۲/۰	-۶/۴
تعداد موارد قطع مقرری	۲۲۹/۰	۲۱۳/۹	-۶/۶

ماخذ: سازمان تامین اجتماعی

در سال ۱۳۹۹، مقرری ۲۱۳/۹ هزار نفر از مشمولان صندوق بیمه بیکاری قطع شد. حدود ۶۳/۹ درصد به دلیل اتمام مدت استحقاق، ۲۴/۸ درصد به دلیل اشتغال مجدد و ۱۱/۳ درصد باقی‌مانده به دلایلی از جمله بازنشستگی، ازکارافتادگی، فوت یا عدم شرکت در کلاس‌های فنی و حرفه‌ای و ... از ردیف مقرری‌بگیران حذف شدند.

براساس قانون کار، مدت پرداخت مقرری حداقل ۶ ماه و حداکثر ۵۰ ماه از اولین روز بیکاری می‌باشد. طبق آمار ارائه شده، مقرری پرداختی برحسب نفر- ماه در سال ۱۳۹۹ با ۱۵/۶ درصد کاهش نسبت به سال قبل از آن به ۲۳۹۴/۶ هزار ریال رسید.

جدول ۹-۴- توزیع علل قطع مقرری بیمه بیکاری

		تعداد کل قطع مقرری	استفاده از حداکثر مدت	اشتغال مجدد	سایر
۱۳۹۸	هزار نفر	۲۲۹/۰	۱۳۷/۶	۶۹/۹	۲۱/۵
	سهم (درصد)	۱۰۰/۰	۶۰/۱	۳۰/۵	۹/۴
۱۳۹۹	هزار نفر	۲۱۳/۹	۱۳۶/۷	۵۳/۱	۲۴/۲
	سهم (درصد)	۱۰۰/۰	۶۳/۹	۲۴/۸	۱۱/۳

ماخذ: سازمان تامین اجتماعی

۹-۲-۶- دستمزد و حقوق

تعیین حداقل دستمزد در اغلب کشورها به منظور تحقق عدالت اجتماعی و حمایت از نیروی کار با تخصص و مهارت پایین صورت می‌گیرد. در ایران، هر ساله حداقل دستمزد برای کارگران و ضریب حقوق برای کارمندان دولت تعیین می‌شود. براساس ماده ۴۱ قانون کار مصوب سال ۱۳۶۹، شورای‌عالی کار در هر سال

۱- مطابق آیین‌نامه‌های اجرایی «بندهای (الف) و (ب) تبصره ۱۸ قانون بودجه سال ۱۳۹۶» و «بند (الف) تبصره ۱۸ قانون بودجه سال‌های ۱۳۹۷، ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹».

۲- اختصاص معادل ریالی ۱۵۰۰ میلیون دلار از منابع صندوق توسعه ملی به صورت تلفیقی با منابع بانکی برای اعطای تسهیلات به اشخاص حقیقی و حقوقی غیر دولتی در روستاها و شهرهای زیر ۱۰ هزار نفر جمعیت با اولویت مناطق مرزی و عشایری، مطابق آیین‌نامه اجرایی «قانون حمایت از توسعه و ایجاد اشتغال پایدار در مناطق روستایی و عشایری با استفاده از منابع صندوق توسعه ملی».

۳- تعداد استفاده‌کنندگان در هر سال عبارت است از مجموع مقرری‌های برقرار شده در همان سال به علاوه مقرری‌بگیران باقی‌مانده در پایان سال قبل.

میزان حداقل دستمزد کارگران را اعلام می‌کند. در سال ۱۳۹۹، حداقل دستمزد ماهانه (۳۰ روزه) کارگران با توجه به مصوبه شورای‌عالی کار ۱۹/۱ میلیون ریال تعیین شد.[۱] این رقم در مقایسه با رقم تعیین شده برای سال ۱۳۹۸ به میزان ۲۵/۹ درصد رشد نشان می‌دهد. براساس مصوبه هیات وزیران، ضریب حقوق کارکنان دولت نیز از ۲۱۲۰ واحد در سال ۱۳۹۸ با ۱۵/۰ درصد رشد به ۲۴۳۸ واحد در سال ۱۳۹۹ رسید. بنابراین، دستمزد واقعی کارگران و کارکنان دولت در سال ۱۳۹۹ با توجه به نرخ تورم (۴۷/۱ درصد)، کاهش داشته است.

۹-۳- آموزش

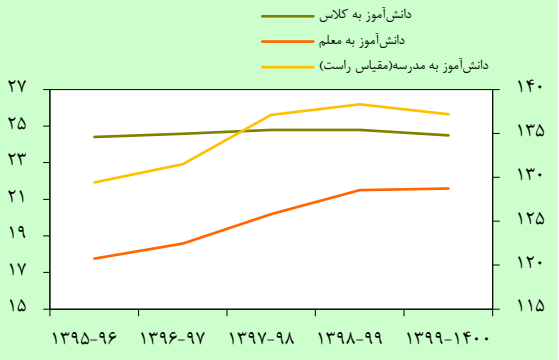
نظام آموزشی هر کشور در مقاطع مختلف تحصیلی، علاوه بر رسالت فرهنگی و اجتماعی، عهده‌دار تربیت و آماده‌سازی نیروی انسانی برای ورود به بازار کار است. با شناخت مناسب از مزیت‌های نسبی و برنامه‌ریزی صحیح آموزشی می‌توان نیروی انسانی پویاتری را جهت تسریع توسعه اقتصادی به کار گرفت. امکانات آموزشی عمومی مناسب باعث کاهش فقر فرهنگی و اقتصادی شده و زمینه را برای بروز استعدادهای افراد جامعه فراهم می‌نماید. با شیوع گسترده ویروس کووید-۱۹ و اجرای مقررات فاصله‌گذاری اجتماعی، نظام تعلیم و تربیت نیز دچار تحول شد و کلاس‌ها و امتحانات مدارس و دانشگاه‌ها در حد امکان به صورت غیرحضوری و در بستر سامانه‌های الکترونیکی برگزار گردید. شیوع بیماری کرونا فارغ از آثار و تبعات منفی اقتصادی و اجتماعی تاثیر مثبتی در ایجاد و تقویت زیرساخت‌های الکترونیکی بخش آموزش کشور داشت.

۹-۳-۱- آموزش و پرورش عمومی

در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹، تعداد کل دانش‌آموزان[۲] با ۰/۷ درصد کاهش به ۱۵/۶ میلیون نفر رسید. در این سال در مقایسه با سال تحصیلی قبل از آن، تعداد دانش‌آموزان مقطع ابتدایی ۱/۸ درصد، تعداد دانش‌آموزان مقطع متوسطه اول ۳/۵ درصد و تعداد دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم ۳/۰ درصد افزایش و تعداد دانش‌آموزان پیش‌دبستانی و بزرگسالان به ترتیب ۳۹/۵ و ۱۸/۵ درصد کاهش یافت.

در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹، حدود ۴۲/۵ درصد از دانش‌آموزان پسر مقطع متوسطه دوم و ۲۷/۳ درصد از دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه دوم در هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش مشغول به تحصیل بودند. این آمار می‌تواند نشان‌دهنده تمایل بیشتر پسران به ورود سریع به بازار کار در مقایسه با دختران باشد.

نمودار ۹-۲- شاخص‌های کیفیت آموزش در ایران(۱)



۱- بدون در نظر گرفتن آمار دانش‌آموزان بزرگسال محاسبه شده است.

در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹، تعداد دانش‌آموزان مدارس غیردولتی در مقایسه با سال تحصیلی قبل از آن معادل ۱۵/۰ درصد کاهش داشت که به موجب آن سهم دانش‌آموزان مدارس غیردولتی از ۱۴/۰ درصد در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ به ۱۱/۶ درصد در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ کاهش یافت. شیوع ویروس کرونا و تغییر شیوه آموزش به صورت غیرحضوری مهم‌ترین علت در کاهش تعداد دانش‌آموزان در مدارس غیردولتی بود. همچنین، سهم دانش‌آموزان مدارس غیردولتی از کل دانش‌آموزان کشور در سال تحصیلی مورد بررسی به تفکیک

۱- براساس مصوبه مورخ ۱۳۹۹/۳/۱۷ شورای‌عالی کار، حداقل دستمزد ماهانه کارگران از ۱۸/۴ به ۱۹/۱ میلیون ریال افزایش یافت.
۲- شامل دانش‌آموزان دوره‌های پیش‌دبستانی، ابتدایی، متوسطه اول، متوسطه دوم، و بزرگسالان می‌باشد.

مقاطع نیز نشان‌دهنده کاهش سهم این دانش‌آموزان در تمامی مقاطع تحصیلی است.

در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹، تعداد مدارس کشور با ۰/۷ درصد افزایش به ۱۱۸/۵ هزار دستگاه رسید. در این سال تعداد کلاس‌ها با ۱/۰ درصد افزایش به ۶۲۸/۲ هزار باب رسید. کادر آموزشی کل کشور نیز به ۷۱۱/۷ هزار نفر رسید که در مقایسه با سال تحصیلی قبل از آن به میزان ۰/۷ درصد کاهش نشان می‌دهد. شاخص نسبت دانش‌آموز به مدرسه (بدون احتساب بزرگسالان) در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ به ۱۳۷/۲ نفر رسید که در مقایسه با رقم سال تحصیلی قبل از آن (۱۳۸/۳ نفر)، کاهش داشته است. همچنین، شاخص نسبت دانش‌آموز به معلم با ۰/۱ واحد افزایش نسبت به سال تحصیلی قبل از آن به ۲۱/۶ نفر رسید. علاوه بر این، شاخص نسبت دانش‌آموز به کلاس با ۰/۳ واحد کاهش نسبت به سال تحصیلی قبل از آن به ۲۴/۵ نفر رسید. در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹، تعداد سوادآموزان تحت پوشش نهضت سوادآموزی ۲۹۵/۰ هزار نفر بود که در مقایسه با سال تحصیلی قبل از آن معادل ۲۲/۹ درصد کاهش نشان می‌دهد.

(هزار نفر)

جدول ۹-۵- دانش‌آموزان مقاطع مختلف تحصیلی برحسب جنس

	۱۳۹۸-۹۹		۱۳۹۹-۱۴۰۰		درصد تغییر	
	دختر	پسر	دختر	پسر	دختر	پسر
ابتدایی	۴۰۲۷/۳	۴۲۶۶/۴	۴۱۰۳/۲	۴۳۴۰/۴	۱/۹	۱/۷
متوسطه اول	۱۶۵۲/۴	۱۷۶۹/۲	۱۷۰۹/۵	۱۸۳۰/۸	۳/۵	۳/۵
متوسطه دوم	۱۳۱۱/۸	۱۳۷۲/۰	۱۳۵۹/۲	۱۴۰۶/۰	۳/۶	۲/۵
جمع	**۶۹۹۱/۵**	**۷۴۰۷/۶**	**۷۱۷۱/۹**	**۷۵۷۷/۲**	**۲/۶**	**۲/۳**

ماخذ: وزارت آموزش و پرورش

(درصد)

جدول ۹-۶- ترکیب دانش‌آموزان مقاطع مختلف تحصیلی در مناطق شهری و روستایی

	۱۳۹۸-۹۹		۱۳۹۹-۱۴۰۰	
	مناطق شهری	مناطق روستایی	مناطق شهری	مناطق روستایی
ابتدایی	۷۲/۰	۲۸/۰	۷۱/۸	۲۸/۲
متوسطه اول	۷۷/۸	۲۲/۲	۷۷/۴	۲۲/۶
متوسطه دوم	۸۹/۴	۱۰/۶	۸۹/۳	۱۰/۷
جمع	**۷۷/۰**	**۲۳/۰**	**۷۶/۴**	**۲۳/۶**

ماخذ: وزارت آموزش و پرورش

جدول ۹-۷- دانش‌آموزان مدارس غیر دولتی در مقاطع مختلف تحصیلی

	تعداد(هزار نفر)		سهم در کل دانش‌آموزان(درصد)		درصد تغییر	
	۱۳۹۸-۹۹	۱۳۹۹-۱۴۰۰	۱۳۹۸-۹۹	۱۳۹۹-۱۴۰۰	۱۳۹۸-۹۹	۱۳۹۹-۱۴۰۰
ابتدایی	۱۳۴۲/۲	۱۰۷۴/۶	۱۶/۲	۱۲/۷	۱۲/۲	-۱۹/۹
متوسطه اول	۳۷۳/۴	۳۴۸/۵	۱۰/۹	۹/۸	۱۴/۶	-۶/۷
متوسطه دوم	۳۰۳/۸	۲۹۴/۲	۱۱/۳	۱۰/۶	۸/۵	-۳/۲
جمع	**۲۰۱۹/۵**	**۱۷۱۷/۳**	**۱۴/۰**	**۱۱/۶**	**۱۲/۱**	**-۱۵/۰**

ماخذ: وزارت آموزش و پرورش

۹-۳-۲- آموزش عالی

در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹، تعداد دانشجویان کشور (دولتی و غیر دولتی) ۳۲۱۲/۰ هزار نفر بود که در مقایسه با سال تحصیلی قبل از آن به میزان ۰/۹ درصد افزایش نشان می‌دهد. در این سال تحصیلی، تعداد دانشجویان آموزش عالی دولتی با ۲/۱ درصد افزایش نسبت به سال تحصیلی قبل از آن به ۲۱۰۴/۴ هزار نفر رسید و تعداد دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی با ۱/۳ درصد کاهش به ۱۱۰۷/۷ هزار نفر رسید. کاهش دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی در این سال تحصیلی ناشی از کاهش ۳/۳ درصدی دانشجویان مرد نسبت به سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ بود. بررسی دانشجویان به تفکیک جنسیت و رشته تحصیلی در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ نشان می‌دهد در رشته‌های «مهندسی، ساخت و تولید»، «بازرگانی، علوم اداری و حقوق»، «فناوری اطلاعات و ارتباطات» و «خدمات» تعداد دانشجویان مرد نسبت به زن بیشتر است. همچنین، در رشته‌های «علوم انسانی و هنر»، «علوم اجتماعی، روزنامه‌نگاری و اطلاع‌رسانی»، «علوم تجربی، ریاضی و آمار»، «علوم تربیتی»، «بهداشت» و «کشاورزی، جنگلداری، ماهیگیری و دامپزشکی» عمده دانشجویان را زنان تشکیل می‌دهند.

(هزار نفر)

جدول ۹-۸- کل دانشجویان کشور

	سال تحصیلی		درصد تغییر		سهم(درصد)	
	۹۹-۱۳۹۸	۱۴۰۰-۱۳۹۹	۹۹-۱۳۹۸	۱۴۰۰-۱۳۹۹	۹۹-۱۳۹۸	۱۴۰۰-۱۳۹۹
آموزش عالی دولتی(۱)	**۲۰۶۰/۵**	**۲۱۰۴/۴**	**-۵/۲**	**۲/۱**	**۶۴/۷**	**۶۵/۵**
زن	۱۰۳۷/۹	۱۰۶۲/۵	-۴/۰	۲/۴	۳۲/۶	۳۳/۱
مرد	۱۰۲۲/۷	۱۰۴۱/۹	-۶/۴	۱/۹	۳۲/۱	۳۲/۴
دانشگاه آزاد اسلامی	**۱۱۲۲/۴**	**۱۱۰۷/۷**	**-۶/۴**	**-۱/۳**	**۳۵/۳**	**۳۴/۵**
زن	۵۰۶/۴	۵۱۲/۰	-۳/۳	۱/۱	۱۵/۹	۱۵/۹
مرد	۶۱۶/۱	۵۹۵/۷	-۸/۸	-۳/۳	۱۹/۴	۱۸/۵
جمع	**۳۱۸۳/۰**	**۳۲۱۲/۰**	**-۵/۶**	**۰/۹**	**۱۰۰/۰**	**۱۰۰/۰**

ماخذ: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و دانشگاه آزاد اسلامی

۱- شامل دانشجویان دانشگاه‌های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، پیام نور، جامع علمی- کاربردی، فرهنگیان، فنی و حرفه‌ای، سایر دستگاه‌های اجرایی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و موسسات آموزش غیر دولتی- غیر انتفاعی می‌باشد.